

Winstdeling wondermiddel?

In zijn artikel in ESB van 23 mei¹ laat Mulder zich kritisch uit over de effecten van invoering van winstdeling conform het wetsvoorstel van Vermeend dat zijn inziens ten onrechte als wondermiddel is onthaald, zowel in de media als bij de werknemers- en werkgeversorganisaties en politieke partijen. Ook de door het CPB gemaakte berekeningen van de effecten van het wetsvoorstel² worden bekritiseerd hetgeen voor ons aanleiding is om te reageren. Onze reactie beperkt zich tot de passages die de CPB-berekeningen betreffen.

Allereerst lijkt het nuttig enig perspectief aan te brengen door erop te wijzen dat de door het CPB berekende macro-economische effecten van winstdeling bepaald geen reden vormen om van een wondermiddel te spreken: onder de gunstigste veronderstellingen verbetert het financieringstekort van de overheid op langere termijn met 0,1 procentpunt van het nationaal inkomen en komt de werkgelegenheid in bedrijven 0,2% hoger uit. En bij deze relatief geringe effecten tekent het CPB dan nog aan dat de berekeningen vooral een illustratief karakter hebben en dat de berekende positieve effecten van winstdeling bijna uitsluitend voortvloeien uit de veronderstelde matiging in de contractlonen.

Mulder verwijt het CPB mee te werken aan een goedkope truc omdat onvoldoende duidelijk zou zijn gemaakt dat winstdeling in de berekeningen vooral positieve gevolgen voor de overheidsfinanciën heeft doordat ervan is uitgegaan dat winstdeling buiten de koppelingen blijft. Het CPB is inderdaad van die veronderstelling uitgegaan, maar het verwijt dat zulks onvoldoende duidelijk zou zijn gemaakt is niet terecht. Dat moge blijken uit enige passages uit de betreffende CPB-notitie: "Voor de collectieve sector is aangenaam dat mutaties in het regelingsloon

worden gevolgd. Dit houdt in dat in de collectieve sector (...) een matigend effect op de inkomens bereikt wordt. Het realiteitsgehalte (...) van de doorwerking naar de inkomens in de collectieve sector wordt mede bepaald door de resulterende koopkrachtontwikkeling van jaar op jaar. Bij een centraal pad waarin de netto inkomensontwikkeling in de collectieve sector gelijke tred houdt met de inflatie leidt invoering van de in deze variant beschreven regeling tot een negatieve koopkrachtontwikkeling in de collectieve sector (en dus ook voor de minima)". En even verder: "De negatieve gevolgen van de belasting- en premievrijstelling met betrekking tot winstuitkeringen die (...) voor de collectieve sector ontstaan, worden (...) meer dan gecompenseerd door lagere uitgaven aan salarissen en uitkeringen". Overigens gaan alle voorstellen tot vormgeving van de koppeling uit van koppeling aan regelingsloon of contractloon, dus exclusief winstdeling. Hoe Mulder het CPB onduidelijkheid op het punt van de koppeling en de gevolgen daarvan op het verloop van de overheidsfinanciën kan verwijten is ons een raadsel.

Voorts stelt Mulder dat het CPB er in afwijking van het wetsvoorstel vanuit gaat dat winstdeling aftrekbaar is voor de winstbelasting. Het is de auteur kennelijk ontgaan dat Vermeend in het begin van 1989 naar aanleiding van commentaar op dit punt van ondermeer de Raad van State³ zijn oorspronkelijke voorstel heeft gewijzigd in die zin dat winstuitkeringen in contanten fiscaal aftrekbaar zullen zijn.

Vervolgens becommentarieert de auteur de veronderstelling van het CPB dat de netto lonen van werknemers zonder winstdeling of gelijk blijven of dalen. Hij acht het veel aannemelijker dat die werknemers wat extra's zullen eisen met negatieve werkgelegen-

heidseffecten, verslechterde overheidsfinanciën enzovoorts als resultaat. Voor een goed begrip zij hierbij aangetekend dat het hypothetische referentiekader in dit geval de loonontwikkeling is die zou zijn opgetreden indien er geen winstdeling zou zijn ingevoerd. Men kan de ontwikkeling van de contractlonen ook vanuit een ander perspectief bezien, namelijk door de contractloonstijging in de sectoren met winstdeling te vergelijken met die in sectoren zonder winstdeling. Dan komt de CPB-benadering erop neer dat in de sectoren zonder winstdeling de contractloonstijging hoger is dan die in de winstdelende sectoren, hetgeen ten dele compensatie biedt voor de toename van de netto inkomens in de sectoren waar winstdeling plaatsvindt. Het lijkt aannemelijk dat die compensatie slechts gedeeltelijk zal zijn, enerzijds omdat een volledige compensatie voor de werkgevers in de niet winstdelende sectoren relatief duur is (men profiteert niet van belasting- en premievrijstelling), anderzijds vanwege de onzekerheid die aan de winstuitkering verbonden is en het feit dat deze niet doorwerkt in de grondslagen van uitkeringen en pensioenen. Overigens is het duidelijk dat de uitstralingseffecten van winstdeling moeilijk te schatten zijn: van belang is bij voorbeeld in hoeverre sectoren waar winstdeling wordt overeengekomen op het moment van invoering als 'wageleader' fungeren en op welke wijze de onderhandelingsresultaten worden gepresenteerd. Dat is ook de reden dat het CPB de uitkomsten van alternatieve veronderstellingen op dit punt (50%, dan wel 0% uitstraling van contractloonmatiging) presenteert.

Mulder merkt ook op dat de veronderstelling van het CPB dat uitkeringen en ambtenarensalarissen achterblijven niet opgaat indien winstdeling op de top van de conjunctuur wordt ingevoerd. Als de winsten en winstuitkeringen weer gaan dalen dan zullen de uitkeringen en ambtenarensalarissen niet of minder meedalen, met alle budgettaire gevolgen vanden. Deze redenering gaat voorbij aan de veronderstelde initiële matiging van de inkomens in de collectieve sector op het tijdstip van invoering van winstdeling. De omvang van het budgettaire voordeel dat op dat ogenblik ontstaat ten opzichte van een situatie zonder winstdelingsregelingen, zal inderdaad bij een terugslag in de conjunctuur (tijdelijk) afnemen maar niet omslaan in een budgettaire nadeel. Dit komt doordat de door werkge-

1. C.B. Mulder, Winstdeling: perpetuum mobile of trucendoos?, ESB, nr. 3758, 23 mei 1990, blz. 478-480.

2. Gepubliceerd als bijlage 1 bij Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, 20 291, nr. 8.

3. Zie reactie van Vermeend op het Advies van de Raad van State, TK 1988-1989, 20 291, A, blz. 2.

vers opgebrachte heffing over winstdelingsuitkeringen, welke daalt bij een conjuncturele terugval, kleiner is dan het bedrag waarmee de uitgaven aan overheidssalarissen en uitkeringen initieel zijn verlaagd. Bovendien maakt het overgrote deel van de bedrijven, gelukkig, gemiddeld genomen over de conjunctuurcyclus winst, dus zal ook de heffing over winstdelingsuitkeringen gemiddeld een positieve opbrengst geven.

Mulder stelt dat in de berekeningen van het CPB en Vermeend over het hoofd wordt gezien dat met name de grotere, internationaal georiënteerde ondernemingen in Nederland wel commerciële, maar geen fiscale winst maken waardoor zij extra van een winstdelingsregeling zouden kunnen profiteren, ten koste van de overheid, en er concurrentievervalsing ten opzichte van met name kleine binnenlandse ondernemingen zal optreden. Deze redenering gaat niet op omdat zoals eerder vermeld, winstdelingsuitkeringen aftrekbaar zijn voor de vennootschapsbelasting hetgeen ertoe leidt dat voor de bedoelde kleinere, binnenlandse ondernemingen het regime van de vennootschapsbelasting geen obstakel vormt om winstdeling in te voeren. Overigens merkt het CPB wel op dat het aannemelijk lijkt dat vooral ondernemingen met een juridische vorm van nv, bv, cv in aanmerking komen voor een winstdelingsregeling. Bij (kleinere) firma's en eenmanszaken zijn er meer praktische bezwaren en weerstanden te verwachten. Men zou in dit opzicht van concurrentievervalsing kunnen spreken maar het lijkt niet waarschijnlijk dat hier belangrijke macro-economische effecten uit voort zouden vloeien.

Tot slot merkt Mulder op dat in een fatsoenlijke evaluatie met de kosten van invoering, controle en fraude rekening gehouden zou moeten worden. Daarin heeft de auteur in principe gelijk. Het CPB heeft evenwel geen zodanige invoeringskosten of fraudegevoeligheid van het voorstel kunnen constateren dat deze aspecten in de macro-economische berekening meegenomen zouden moeten worden.

Tot slot

Inmiddels moge duidelijk zijn dat ook het CPB het voorstel-Vermeend niet als wondermiddel beschouwt. Wel mag in een bedrijfstak van winstdeling een matiging in de contractloonstijging worden verwacht ten opzichte van een situatie zonder winstdeling. De economische effecten zijn dan vooral afhankelijk van de mate waarin deze contractloonmatiging uitstraalt, respectievelijk vertaald wordt naar andere bedrijfstakken en de collectieve sector. Dit blijkt ook nadruk-

kelijk uit de CPB-notitie. Het CPB heeft zich er niet over uitgesproken of een ander een fiscale facilitering rechtvaardigt. Evenmin hebben wij ons uitgelaten over de vraag of de (eventuele) positieve effecten van winstdeling, met name die voor de werkgelegenheid bij bedrij-

ven, opwegen tegen het koopkrachtoffer van de inkomensstrekkers in de collectieve sector waar Mulder terecht nog eens op gewezen heeft.

V.R. Okker

De auteur is werkzaam bij het CPB en dankt zijn collega's voor commentaar.

Discussie

Naschrift

De reactie van Vermeend

Vermeend gaat in zijn reactie op mijn ESB-artikel van 23 mei, dat handelt over zijn wetsvoorstel ter bevordering van winstdeling, niet in op de economische argumenten die ik tegen zijn wetsvoorstel poneer. De kritiek van Vermeend is voornamelijk van procedurele aard. Ik zou op een oud wetsvoorstel hebben gereageerd (zijn wetsvoorstel van 27 oktober 1987) en niet op zijn gewijzigd voorstel van wet van 14 februari 1989. Het verschil tussen de twee voorstellen betreft vooral de exacte fiscale vormgeving van de faciliteit voor winstdeling, met andere woorden de wijze waarop en de hoogte van de impliciete subsidie die op winstdeling wordt gegeven.

In het gewraakte artikel heb ik geen expliciet onderscheid gemaakt tussen de verschillende voorstellen die Vermeend heeft gedaan. Het artikel had zonder meer aan duidelijkheid gewonnen als ik dit onderscheid wel had gemaakt. Bovendien zijn twee passages niet juist (zie de vierde en de zevende alinea van de CPB-reactie). Voor de economische argumenten die ik tegen het wetsvoorstel en de argumenten van Vermeend heb geponeerd, haalt de exacte fiscale vormgeving echter weinig uit. Laat ik dit verder toelichten.

Kernargumenten

Het eerste punt in mijn artikel betrof een rekenvoorbeeld. Wat betreft de vormgeving en de getallen heb ik mij *bewust* gebaseerd op het rekenvoorbeeld dat Vermeend in de Memorie van Toelichting op zijn *oude* wetsvoorstel hanteert. Mijn kernpunt was namelijk dat zijn rekenvoorbeeld een zogenaamde zero sum game betrof. Dat wil zeggen dat het voordeel dat aan de één toevalt ten koste gaat van de ander. Dus als winstdelende werknemers netto meer krijgen, dan betalen de overheid en de werkgevers het gelag. De argumentatie van Vermeend dat iedereen er door zijn wetsvoorstel op vooruit ging, klopte daarom niet (het voorstel leidde volgens hem tot loonmatiging, tot het

delen in de overwinst en de overheid zou er wel bij varen). Hetzelfde rekenvoorbeeld had ik kunnen herhalen met de exacte fiscale vormgeving uit het gewijzigde wetsvoorstel als uitgangspunt. De motivatie om dit niet te doen was dat het kernpunt overeind bleef. Er blijft sprake van een zero sum game; het voordeel dat aan een partij toevalt, gaat ten koste van een andere partij. Door uit te gaan van getallen die Vermeend noemt, heb ik geprobeerd een niet-relevante discussie over getallen te vermijden.

Het tweede belangrijke punt in mijn artikel betrof de CPB-berekeningen. Deze berekeningen hebben het gewijzigde wetsvoorstel als uitgangspunt. Mijn kanttekeningen op dit punt kunnen dus moeilijk op het verkeerde voorstel slaan. Het voornaamste punt is dat het CPB veronderstelt dat de winstdeling niet doorwerkt in de koppeling. De berekeningen van het CPB laten dan zien dat het de uitkeringsgerechtigden, de ambtenaren en de trendvolgers zijn die inkomensvoortgang van de winstdelende werknemers en de lagere loonkosten voor de werkgevers betalen. In de Memorie van Antwoord van 29 januari jongstleden, waarin de CPB-berekeningen als bijlage zijn opgenomen, wordt bij voorbeeld gesteld dat "winstdeling" kan bijdragen aan "het delen in de welvaartsontwikkeling door werknemers in de collectieve sector en uitkeringsgerechtigden". Vermeend gebruikt de CPB-berekeningen alleen om te argumenteren dat het voorstel budgettair neutraal is en tot loonkostenmatiging leidt. De keerzijde van deze medaille, dat uitkeringsgerechtigden, ambtenaren en trendvolgers de lasten dragen, wordt niet genoemd. Evenmin wordt aangegeven dat loonmatiging voor zover die belangrijk is samenhangt met de inkomensachteruitgang van de niet-winstdelende werknemers (ten opzichte van de centrale projectie).

Ik had in het artikel wel moeten aangeven dat aan het gewijzigde voorstel van Vermeend *grotere potentiële* budgettaire consequenties kleven dan aan het oude voorstel (in het oude voorstel kost een gulden winstdeling de over-

heid volgens het rekenvoorbeeld van Vermeend zes cent. In het gewijzigde voorstel loopt de belasting en premie-deriving per gulden winstdeling op tot enkele dubbelcijfers). Nu stel ik in dit verband ten onrechte dat het CPB op eigen houtje van een verkeerde veronderstelling met potentieel grotere budgettaire consequenties uitgaat en verwijs ik abusievelijk naar artikelen in het oude wetsvoorstel.

Het derde hoofdpunt uit mijn artikel betrof een bespreking van de internationale economische literatuur over winstdeling. Met name heb ik gewezen op de mogelijkheid dat fiscale faciliteiten voor winstdeling niet tot een meer flexibele beloning leidt. De fluctuatie in beloning door winstdeling kan namelijk worden gecompenseerd door een tegenovergestelde fluctuatie in het gewone loon. Dit kan bij voorbeeld op zo'n manier gebeuren dat het beslag op de loonruimte constant blijft. Ook deze argumenten hebben weinig of niets te maken met de variaties in fiscale vormgeving van winstdelingsfaciliteiten die Vermeend overweegt.

Als vierde en laatste punt heb ik in het artikel betoogd dat het voorstel van Vermeend tot impliciete concurrentievervalsing leidt. Met name voor bedrijven met stabiele winst en bedrijven met een grote omvang zijn de voorstellen van Vermeend (ongeacht de preciese vormgeving) aantrekkelijker. Stabieler winst maakt de regeling voor werknemers namelijk eerder aanvaardbaar, terwijl de vaste kosten voor grote bedrijven relatief minder zwaar wegen. Wederom hebben de argumenten dus weinig of niets te maken met de variaties in fiscale vormgeving van winstdelingsfaciliteiten die Vermeend overweegt. Wel had ik in mijn artikel beter moeten aangeven dat het gewijzigde voorstel van Vermeend in tegenstelling tot het oude voorstel niet in het bijzonder de bedrijven bevoordeelt die in Nederland geen fiscale winst maken.

Conclusie

In zijn reactie op mijn artikel verwijt Vermeend mij voornamelijk op een oud wetsvoorstel te hebben gereageerd. Daarmee wordt wellicht de indruk gewekt dat mijn artikel niet relevant is voor het gewijzigde wetsvoorstel. Ik heb daarom laten zien dat mijn argumenten slechts in zeer beperkte mate van de exacte fiscale vormgeving van de faciliteit voor winstdeling (de impliciete manier van subsidiëren) afhangen¹. Dat is ook logisch, want ik ben geen fiscaal jurist maar econoom.

Door de aard van zijn reactie laat Vermeend wel de mogelijkheid voorbij gaan om in een economenblad zijn op economische gronden gelanceerde wetsvoorstel toe te lichten. Op zijn economische argumentatie had en heb ik

zeer ernstige kritiek. Deze kritiek heeft Vermeend nu niet weerlegd.

Wat betreft Vermeends verwijt dat mijn artikel aan elkaar hangt van niet onderbouwde stellingen, getuigt van grove onzorgvuldigheid en soortgelijke typering kan ik kort zijn: vermeende verwijten.

De reactie van het CPB

Ik ben blij met de reactie van het CPB (c.q. Okker) op mijn artikel over het voorstel tot winstdeling van Vermeend. De reactie bevestigt deels impliciet deels expliciet mijn analyse dat het CPB het voorstel van Vermeend primair als zero sum game benadert; de voordelen van de ene partij gaan ten koste van de andere partij. De extra inkomensvoortgang van de winstdelende werknemers en de budgettaire voordelen bij de overheid worden volgens de analyse van het CPB vooral bereikt doordat uitkeringen en salarissen in de collectieve sector dalen. Dit komt omdat wordt verondersteld dat winstdeling buiten de koppeling blijft. (Dalen is hier, evenals in de rest van dit naschrift, gedefinieerd als dalen ten opzichte van een centrale projectie.)

Mijn kanttekeningen bij de berekeningen van het CPB hadden met name betrekking op de veronderstellingen die leiden tot de positieve budgettaire effecten voor de overheid en de loonkostenmatiging bij de bedrijven. Op de reactie van het CPB over deze punten ga ik uitgebreid in. Wat betreft de reactie van het CPB op onjuistheden in mijn artikel over de fiscale vormgeving volsta ik korthedshalve met een verwijzing naar mijn naschrift bij Vermeends reactie. Wat betreft een mogelijk verwijt aan het adres van het CPB over onduidelijkheid kan ik ook kort zijn. Voor Okker is het namelijk een raadsel hoe ik het CPB onduidelijkheid op het punt van de koppeling kan verwijten. Dat is zeer terecht een raadsel, want ik heb het CPB daar ook niets over willen verwijten. Ik verwijt Vermeend, niet het CPB, grote onduidelijkheid op het punt van de koppeling. In ieder geval is het goed dat het CPB nadrukkelijk op deze belangrijke veronderstelling wijst.

Loonmatiging?

Het CPB veronderstelt in zijn berekeningen dat loonkostenmatiging in de winstdelende sector optreedt omdat werkgevers een overigens vrij klein deel van het fiscale/premie-voordeel krijgen dat de overheid voor winstdeling biedt. Het andere deel gaat naar de werknemers. De macro-economische loonmatiging die hier vanuit gaat is zeer bescheiden (een ruwe schatting is een initieel effect van eentien procent).

Voor de uitstraling naar de niet-winstdelende sector, berekent het CPB twee varianten. In de ene variant is er geen uitstraling. In de andere variant gaat het CPB er vanuit dat in de niet-winstdelende sector loonkostenmatiging en netto loondaling optreedt. Hierdoor treedt een macro-economische loonmatiging op van eenderde procent (initieel effect). Het effect van de uitstraling op de lonen is dus veel sterker dan het rechtstreekse effect dat uitgaat van de winstdelende sector.

Mijn kritiek richtte zich op de richting van de uitstraling. Standaard economische theorie is dat de vakbeweging en aanbieders van arbeid naar de netto beloning kijken. De netto lonen in de winstdelende sector stijgen volgens de reële veronderstellingen van het CPB gemiddeld genomen over de conjunctuurcyclus met een kleine 1% door het fiscale voordeel. Uit standaard economische theorie volgt dan dat de vakbeweging waarschijnlijk ook hogere (netto) lonen voor de niet-winstdelende sector wil realiseren. Als dit ook maar enigszins lukt, dan stijgen de netto lonen en daarmee de loonkosten in de niet-winstdelende sector. Kortom de uitstraling werkt volgens de standaard economische theorie de andere kant op dan het CPB in zijn uitstralingsvariant veronderstelt.

De reactie van het CPB op mijn kritiek is nogal moeilijk te volgen. Daarom wil ik deze met een getallenvoorbeeld proberen te verhelderen. Stel dat de DSM-werknemers 3% bruto loonstijging plus 3% winstdeling krijgen vanwege het voorstel van Vermeend in plaats van 4% bruto loonstijging. Stel dat men in de bouw aanvankelijk ook een loonstijging van 4% wilde overeenkomen. Winstdeling in de bouw blijkt echter niet haalbaar. Door het akkoord bij DSM verandert echter wel het relatieve loon. Als de vakbondsonderhandelaren in de bouw en hun achterban naar het bruto loon kijken, dan geeft het akkoord bij DSM aanleiding om de looneisen in de bouw te matigen (bij voorbeeld tot 3,5%). Als de bouwbonden en hun leden naar de netto beloning kijken, dan zullen zij voor hogere looneisen kiezen (bij voorbeeld 4,5%). Niet 6% want aan winstdeling kleven nadelen, maar meer dan 4% omdat de DSM-werknemers er ondanks de nadelen die aan winstdeling kleven toch op vooruit gaan). Mijsn inziens is de laatste benadering realistisch, terwijl het CPB voor de eerste

1. In zijn Memorie van Antwoord (kamerstuk 20291, nr. 8, punt 11b op blz. 25, 29 januari 1990) laat Vermeend overigens open dat er nog een en ander gewijzigd kan worden aan de preciese (fiscale) vormgeving. De bedragen waarover minder belasting en/of premie wordt geheven kunnen nog variëren evenals de belasting/premiepercentages.

kiest. De motivatie van het CPB hierbij in de reactie is eigenlijk alleen dat 3,5% nog altijd meer is dan de 3% bruto loonstijging die ze bij DSM krijgen. Mijn argument is dat ze al 4% hadden en niet al te veel ten opzichte van DSM op een achterstand willen worden gezet. Hierbij is het belangrijk om te beseffen dat de 3% winstdeling bij DSM niet tijdelijk is maar een gemiddelde over de conjunctuurcyclus is.

Het CPB tekent bij zijn argument direct aan dat het uitstralingseffect moeilijk is in te schatten. Hier ben ik het zonder meer mee eens. Ook daarom zou ik het CPB willen verzoeken om gewoon een extra variant te berekenen met een uitstraling die de andere kant op werkt. Het resultaat van de loonmatiging draait dan om in het tegendeel en het zou mij verbazen als het budgettaire voordeel bij de overheid positief blijft.

Budgettaire effecten

Het voorstel van Vermeend heeft volgens het CPB positieve budgettaire effecten voor de overheid. De belangrijkste oorzaak van dit resultaat is dat de koppeling alleen wordt toegepast op het contractloon of de regelingsloonindex volgt, zodat de winstdeling buiten beschouwing blijft. De regering ziet in de veronderstelling van het CPB dus af van de mogelijkheid tot bijzondere aanpassing. De gronden zijn hiervoor wel degelijk aanwezig omdat de netto uitkeringen achterblijven (ongeveer eenderde procent) bij de gemiddelde netto loonstijging. Bovendien is het de vraag of ambtenaren en trendvolgers zich met een loondaling (ten opzichte van de centrale projectie en de bedrijvensector) laten afschepen. In een regime met vrije onderhandelingen, zoals dat nu door de SER wordt voorgesteld, is dit zeker dubieus. Het CPB zelf wijst vooral op de mogelijkheid dat de koopkrachtontwikkeling in de collectieve sector negatief kan worden, hetgeen aanleiding zou kunnen geven tot bijzondere verhogingen. Ik denk dat de discussie aan helderheid zou winnen indien het CPB een expliciete variant zou maken waarin het gemiddelde extra inkomen door winstdeling wel doorwerkt naar uitkeringen en lonen in de collectieve sector.

In mijn artikel geef ik aan dat het nadelige budgettaire gevolgen heeft als de winstdeling op de top van de conjunctuur wordt ingevoerd. In de reactie van het CPB wordt dit bevestigd met de kanttekening dat het budgettaire effect voor de overheid tijdelijk kleiner wordt, maar altijd positief blijft. Of dit laatste inderdaad zo is voor de verschillende denkbare varianten van loonvorming kan ik op dit moment onvoldoende overzien.

Mis-allocaties

Tot slot geeft het CPB in zijn reactie aan de micro-economische effecten in

de sfeer van concurrentie vervalsing, invoeringskosten en dergelijke niet van zodanig omvang te achten dat daar belangrijke macro-economische effecten uit voortvloeien. De omvang van deze distorties is inderdaad moeilijk te schatten, maar het zijn onbetwistbare distorties wier effect belangrijker wordt naarmate de betwistbare effecten, zoals loonflexibiliteit, loonmatiging door uitstraling en het niet doorwerken in de koppeling minder belangrijk worden. Zelfs al werkt een truc in de sfeer van de koppelingen op korte termijn, op de lange termijn is dat zeer de vraag. Dan gaat het toch meer om de reële niveaus. Wat overblijft zijn vooral de distorties. Dit is een belangrijke reden om de nadruk te leggen op eventuele nadelige micro-economische consequenties,

ook al lijken ze op het eerste gezicht minder belangrijk.

Conclusie

Als het CPB de twee zeer reële varianten zou berekenen die ik voorstel, dan wordt duidelijk dat het resultaat van loonmatiging en budgettair voordeel voor de overheid eenvoudig in het tegendeel kan verkeren. Uit een dergelijke exercitie zou blijken dat de voordelen van het wetsvoorstel vrij eenzijdig bij de winstdelende werknemers neerslaan. Hopelijk kan de discussie dan boven het niveau van een zero sum game-analyse uitstijgen en zich richten op de essentiële vragen: hoe kan afdoende loonflexibiliteit worden bereikt en hoe een efficiënte risicoparticipatie van werknemers.

C.B. Mulder